

Handleiding

---

voor de Masterscriptie

Departement Filosofie en Religiewetenschap

Opleiding Religie en Samenleving

februari 2022

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Welke eisen worden er aan de scriptie gesteld?.....	4
3	Ontwerpen	7
	3.1 Onderwerp en (voorlopige) probleemstelling kiezen	7
	3.2 Uitwerken van probleemstelling	9
	3.3 Scriptie-opzet	12
4	Onderzoeken	13
	4.1 Inlezen	13
	4.2 Materiaal verzamelen en ordenen.....	14
	4.3 Analyseren.....	15
5	Schrijven	15
	5.1 Schrijversblokkade	16
	5.2 Structuur	16
	5.3 Omgaan met bronnen	18
	5.4 Overtuigend betoog	19
	5.5 Taalgebruik.....	19
	5.6 Vormgeving.....	21
6	Begeleiding en beoordeling	23
	6.1 Begeleidingsproces.....	23
	6.2 Beoordeling	25
	Bijlage 1: Beoordelingsformulier masterscriptie.....	27

1 Inleiding¹

Deze handleiding heeft als doel de belangrijkste vragen die je als student over de scriptie kunt hebben, te beantwoorden. Aan welke eisen moet de scriptie voldoen? Hoe pak ik het aan? Welke begeleiding kan ik verwachten?

De scriptie heeft een studiebelasting van 20 ects. Dit komt overeen met 560 uur werk. De scriptie omvat voor een voltijds student twee derde van het tweede semester. Afhankelijk van je planning van overige studieonderdelen zijn de scriptie-onderdelen ofwel gelijkmatig verspreid over blok 3 en 4, ofwel met een zwaartepunt in één van deze blokken. Maar normaal gesproken moet je in blok 3 een start maken.

Om het werkstuk in de daarvoor gestelde tijd af te ronden is het van belang op tijd te beginnen en doelgericht te werk te gaan. Het zoeken van een geschikt onderwerp, de eerste gesprekken met de begeleidende docent, het formuleren van een probleemstelling en het verzamelen van bibliografische gegevens moet idealiter al gebeurd zijn vóór de aanvang van het onderwijsblok waarin je het werkstuk wilt schrijven. Bij een reguliere studieplanning worden deze voorbereidingen ingebed in de cursus *Methoden en Technieken*, in blok 2.

---

¹ Verantwoording: In 2004 schreef ik een Handleiding Eindwerkstuk voor de opleiding Arabische, Nieuw-Perzische en Turkse Talen en Culturen, die later ook gebruikt is in de opleidingen Religiestudies en Islam en Arabisch. De hier voorliggende tekst is een bewerking ervan ten behoeve van de masterscriptie uit 2018, die in 2022 is geactualiseerd. De procedures zijn voor het bacheloreindwerkstuk en de masterscriptie in grote lijnen dezelfde, maar de omvang en het verwachte niveau verschillen.

2 Welke eisen worden er aan de scriptie gesteld?

De scriptie biedt je de mogelijkheid om je te verdiepen in een specifieke vraagstelling op het terrein van de master, d.w.z. over de maatschappelijke rol van religie. Het is het resultaat van zelfstandig en zorgvuldig onderzoek op een afgebakend terrein. Met dit onderzoek en de rapportage erover toon je aan te voldoen aan enkele belangrijke eindtermen van de opleiding, in het bijzonder de eindtermen:

‘De afgestudeerde is in staat theoretische en methodologische inzichten te operationaliseren in een uitvoerbaar onderzoeksvoorstel; onderzoek te doen, daaruit conclusies te trekken en er helder en ondubbelzinnig over te rapporteren; kritisch te reflecteren op actuele debatten over religie en samenleving op grond van gefundeerde theoretische, analytische en methodologische overwegingen.’

De keuze van het onderwerp is vrij, binnen twee randvoorwaarden: 1) het moet in voldoende mate aansluiten bij de opleiding, en 2) het moet in voldoende mate aansluiten bij de expertise van docenten die voor begeleiding van scripties zijn aangewezen. Zie hierover verder in hoofdstukken 3.1. en 6.2.

De bovengenoemde eindtermen zijn vertaald in een aantal concrete eisen die aan een scriptie worden gesteld. Er zijn *inhoudelijke* en *formele* criteria.

Inhoudelijke criteria

- 1 De probleemstelling is helder geformuleerd en voldoende afgebakend.
- 2 De gebruikte literatuur is relevant, representatief en van voldoende wetenschappelijke kwaliteit, en wordt adequaat en kritisch besproken.
- 3 Gekozen theorieën en/of analytische concepten sluiten aan bij de onderzoeksvraag, en sleutelconcepten zijn duidelijk gedefinieerd.
- 4 De keuze van de methoden is verantwoord, en de methoden zijn adequaat toegepast.
- 5 Er is een goede balans tussen beschrijving en analyse, en de eigen onderzoeksresultaten worden adequaat verbonden met de literatuur.
- 6 In de conclusie wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag en kritisch gereflecteerd op bevindingen en eigen aanpak.
- 7 De bronvermelding is adequaat en zorgvuldig, en het brongebruik is kritisch.
- 8 De structuur van het betoog is helder: de argumentatie is helder en coherent en wordt ondersteund door een duidelijke indeling van hoofdstukken, paragrafen en alinea's.
- 9 Het verslag is leesbaar en begrijpelijk.

Aan de hand van deze inhoudelijke criteria zullen docenten de kwaliteit het eindresultaat beoordelen en becijferen.

Formele criteria

Daarnaast gelden de volgende *formele* criteria. Deze worden niet gebruikt om de *kwaliteit* in te schatten, maar vormen een checklist. Als aan één van die formele eisen niet is voldaan, dan wordt het werkstuk niet nagekeken, maar teruggestuurd met het verzoek een nieuwe versie in te sturen die *wel* aan de formele eisen voldoet. Het spreekt voor zich dat dit tot vertraging leidt in het beoordelen en vaststellen van het eindcijfer.

De scriptie:

- bevat een titelpagina met daarop
  - de titel en eventueel ondertitel die de inhoud van het werkstuk dekt,
  - de naam en studentnummer van de auteur,
  - de naam van de beoordelaars,
  - de vermelding 'Masterscriptie Religie en Samenleving',
  - en de vermelding van de maand en het jaar waarin de scriptie is afgesloten;
- bevat een inhoudsopgave met correcte paginaverwijzingen;
- bevat een korte samenvatting (in het Nederlands of in het Engels) (max. 250 woorden);
- is geschreven in correct Nederlands of Engels;
- is het resultaat van zelfstandig werk conform de regels over fraude en plagiaat, <https://students.uu.nl/praktische-zaken/regelingen-en-procedures/fraude-en-plagiat> ;
- bevat consistente verwijzingen en een aparte bibliografie, beide opgesteld volgens de Chicago Manual of Style, zie http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html
Als de verwijzingen in de vorm van noten worden gegeven gebeurt dat in de vorm van voetnoten, niet eindnoten;
- bevat correcte bronverwijzingen voor eventuele afbeeldingen.
- een duidelijke lay-out en een consequent toegepaste typografie heeft voor tekst, hoofdstuk- en paragraaftitels;

De scriptie moet verder voldoen aan de normen en waarden inzake wetenschappelijke integriteit (zie <https://students.uu.nl/praktische-zaken/regelingen-en-procedures/fraude-en-plagiat>). Bij een vermoeden van plagiaat is de docent verplicht dit te melden aan de examencommissie, die daarover een oordeel uitspreekt na de student te hebben gehoord.

Voor de **omvang** van de scriptie Religie en Samenleving geldt geen *formele* eis, maar er wordt een tekst van omstreeks 25-30.000 woorden verwacht. Dit is inclusief titelblad en inhoudsopgave, maar exclusief voetnoten, literatuuropgave en eventuele bijlagen. Een *langere* scriptie is niet altijd een positief teken. Het kan er immers ook op duiden dat de probleemstelling niet goed afgebakend is geweest, of dat er zijpaden zijn bewandeld. Beknopt en terzake is beter dan uitvoerig en omslachtig. Een scriptie die *korter* is dan 25000 woorden duidt in sommige gevallen op zwakheden, bijvoorbeeld een te beperkte dataverzameling, of verwerkte literatuur, of te weinig reflectie. Dit wordt dan meegenomen in de beoordeling van de kwaliteit van probleemstelling, literatuur en/of analyse. Het is evenwel ook mogelijk dat een kortere scriptie niet ten koste gaat van de kwaliteit maar door een compacte schrijfstijl wordt veroorzaakt.

Ook voor de **hoeveelheid wetenschappelijke literatuur** gelden geen formele eisen. Een scriptie die vooral op literatuurstudie is gebaseerd zal in de regel een langere literatuurlijst hebben dan een scriptie die is gebaseerd op een eigen empirisch onderzoek. Uit de masterscriptie van de afgelopen jaren (zie <http://studenttheses.library.uu.nl>) kan evenwel worden afgeleid dat tussen de 30 en 50 *academische* bronnen gebruikelijk is, lemma's uit encyclopedieën niet meegeteld. Als *academische bron* gelden daarbij artikelen uit wetenschappelijke tijdschriften (die in de regel 10 – 30 pagina's omvatten) en wetenschappelijke boeken (waarvan in de praktijk slechts een deel wordt geraadpleegd bij het

schrijven van een scriptie). Afhankelijk van het onderwerp kunnen ook journalistieke of andere niet-academische bronnen worden gebruikt. Deze kunnen de academische bronnen aanvullen, maar niet vervangen.

Bij scripties die mede op interviews zijn gebaseerd zal het verwachte **aantal respondenten** afhangen van

- de aard van het interview (Gebruik van een gestructureerde of semigestructureerde vragenlijst? Diepte-interview van meer dan een uur? Respondent meerdere malen geïnterviewd?);
- de met de begeleider afgesproken manier van analyse ervan (analyse van een volledig uitgewerkte tekst? Of slechts verwerking van gespreksaantekeningen?);
- de plaats van de interviews in het onderzoek als geheel (ligt daar het zwaartepunt van het onderzoek, of vullen ze slechts schriftelijke documentatie aan?);
- de beschikbaarheid van respondenten.

Als de scriptie is gebaseerd op diepte-interviews van een uur, die worden opgenomen om eruit te kunnen citeren, maar die *niet* volledig uitgeschreven, is voor een masterscriptie een aantal van acht tot tien indicatief. Bij volledig uitgeschreven interviews waarvan de teksten uitvoerig moeten worden geanalyseerd kan een aantal van twee tot drie al voldoende zijn. Omgekeerd moet je bij korte vragenlijsten met slechts enkele vragen eerder denken aan vijftig tot honderd interviews. Belangrijk is om dit met de scriptiebegeleider af te stemmen en je keuzes op dit punt te verantwoorden in de inleiding van je scriptie.

3 Ontwerpen

Het schrijven van een scriptie begint met een ontwerpfase waarin je een onderwerp kiest, de probleemstelling formuleert en een scriptieplan opstelt.

3.1 Onderwerp en (voorlopige) probleemstelling kiezen

Het kiezen van een onderwerp blijkt nogal eens moeilijk te zijn. Veel studenten schuiven die keuze dan ook lang voor zich uit. Dat heeft verschillende oorzaken. Je denkt dat je te weinig over een onderwerp weet om er een zinnige scriptie over te schrijven. Of er zijn teveel onderwerpen die je interessant lijken en je kunt niet kiezen.

Het is allereerst nuttig om te beseffen dat de rest van je loopbaan echt niet van het precieze onderwerp zal afhangen. Het komt voor dat een student een baan vindt die inhoudelijk direct aansluit op het scriptie-onderwerp, maar dit is eerder uitzondering dan regel. Toekomstige werkgevers zijn doorgaans meer geïnteresseerd in je vermogen kritisch en analytisch te denken, of zelfstandig te werken, dan in het precieze onderwerp waarop je bent afgestudeerd.

Vele onderwerpen zijn ‘interessant’, maar lang niet alle zijn geschikt voor een scriptie. Bijvoorbeeld omdat er al zoveel over geschreven is, dat het uitgekauwd is, en dat je zelf weinig meer zult kunnen doen dan herhalen of samenvatten wat handboeken erover zeggen. Of omdat er juist weinig over bekend is en het verzamelen van de benodigde feiten teveel tijd (of geld) in beslag zou nemen. **Het is beter om vanaf het begin vooral naar een probleem te zoeken in plaats van slechts een onderwerp.** Daarbij moet je denken aan een onopgelost (deel)vraagstuk binnen het bredere terrein van een onderwerp. Zo'n probleemstelling stelt je in staat om doelgericht naar informatie te zoeken, hoofd- en bijzaken te onderscheiden, en te voorkomen dat je verdrinkt in de materie.

Het is verstandig om bij het zoeken naar een probleem voor je scriptie aan te haken bij kennis die je al hebt, zoals een theoretisch kader waarmee je vertrouwd bent of voorkennis over bepaalde religieuze groeperingen of praktijken. Dat maakt het makkelijker om aspecten te benoemen die je interessant vindt om je in te verdiepen, of vragen op te roepen waarop je het antwoord belangrijk vindt. Het scriptieproces geeft je de ruimte om je verder te verdiepen in een onderwerp, maar is te kort om je volledig in te lezen op een terrein dat totaal onbekend voor je is. De probleemstelling moet daarom aansluiten op zaken die je in de studie, of eventueel tijdens activiteiten naast je studie bent tegengekomen.

Het volgende lijstje met probleemstellingen uit de periode 2015-2017 geeft niet alleen een indruk van mogelijke vraagstellingen zelf, maar ook in de uiteenlopende manier waarop studenten tot hun onderwerp zijn gekomen:

1. Hoe kan de populariteit van de *Matthäus Passion*, *The Passion* en *Erbarme Dich – Matthäus Passion Stories* worden verklaard tegen de achtergrond van het huidige Nederlandse seculiere publieke domein? (analyse van drie casestudies in het licht van theorieën over secularisatie);
2. Op welke manier wordt door meldpunten voor islamofobie en antisemitisme onderscheid gemaakt tussen respectievelijk islamofobie en antisemitisme enerzijds, en andere vormen van discriminatie, religiekritiek en vrijheid van meningsuiting anderzijds? (definitiekwesties

islamofobie en antisemitisme in literatuur toegepast op een beleidsgerichte casestudy; gebaseerd op interviews en documentatie);

3. Wat zijn de voor- en nadelen van Tanzania's poging om het Islamitische familierecht te integreren in het nationale, op mensenrechten gebaseerde rechtssysteem? (toepassing breder debat over de sharia op één land; juridische analyse van wetgeving en rechtspraak, door een student die ook rechten heeft gestudeerd);

4. Welke politieke, affectieve en religieus-discursieve werkingen in hedendaagse Pinksterkerken dragen er toe bij dat homoseksuelen worden uitgesloten van de kerkelijke gemeenschap? (casestudy, uitgaande van theoretische literatuur over religie en seksualiteit);

5. Op welke manier presenteerde de Protestantse Kerk in Nederland zichzelf ten tijde van haar totstandkoming, hoe heeft men voor zoveel verschillende kerken één identiteit kunnen kiezen en welke marketingprincipes kunnen daarop worden losgelaten? (toepassing van theorieën over marketing op de zelfpresentatie van een religieuze organisatie);

6. Hoe kan het discours over 'orde en vuil' van de Bulgaarse filosoof Julia Kristeva helpen het verzet tegen orthodoxe vormen van religie in de Nederlandse samenleving te verklaren? (theoretisch onderzoek van concepten en toepassing ervan op de Nederlandse debatten over religie in het publieke domein);

7. Wie waren de Kharijieten en in hoeverre zijn zij te vergelijken met IS? (systematische vergelijking van de opvattingen, praktijken en het imago van een vroeg-islamitische stroming en de hedendaagse terreurbeweging IS);

8. Welke invloed heeft de affaire Ehsan Jami gehad op het denken van Nederlandse moslims over afvalligheid in de islam? (casestudy d.m.v. interviews, in combinatie met studie van historische achtergrond van 'afvalligheid' in de islamitische traditie);

9. Hoe werkt toepassing van het islamitische idee van *al-amr bi l-ma'ruf wa l-nahy 'ani l-munkar* binnen Facebook door op de participatie van Nederlandse moslima's aan het maatschappelijke debat over islam en moslims? (analyse actueel vraagstuk in het licht van een sleutelbegrip in de geschiedenis van de islam; gebaseerd op combinatie van interviews en Facebook-posts);

10. Hoe werkt het ideaal van "interreligieuze nieuwsgierigheid" van de internationale Aga Khan-gemeenschap op lokaal niveau door in de Khoja gemeenschap van Hyderabad, India? (ethnografisch onderzoek tijdens stage in India, verwerking van theorieën over 'lokaal' versus 'internationaal');

11. Hoe spreken Molukse moslims en christenen vanuit een religieus perspectief over hun eigen en elkaars rol in de burgeroorlog van 1999-2002 en hoe houdt dit spreken verband met de manier waarop zij in de huidige tijd interreligieuze verhoudingen tussen moslims en christenen op de Molukken beschouwen? (ethnografisch onderzoek, m.n. interviews, tijdens stage in Indonesië);

12. Wat is de rol van geluid voor doven binnen pinksterbewegingen bij de aanbedding van God? (eigen engagement met slechthorendheid, originele onderzoeksbijdrage op een tamelijk onbekend terrein).

Deze voorbeelden laten diverse strategieën zien, die de schrijvers hebben gevolgd bij het kiezen van een probleemstelling.

- De eerste groep (nrs. 1 t/m 4, maar misschien ook nr. 6) haakt direct aan bij theorieën (over secularisatie, islamofobie, sharia, resp. religie en seksualiteit) die tijdens cursussen van de opleiding aan bod zijn geweest. Die theorieën worden toegepast op een specifieke casus. Op een vergelijkbare manier kun je academische debatten die je in de literatuur of colleges van een cursus bent tegengekomen als uitgangspunt nemen: overtuigende theorieën die je denkt te kunnen gebruiken als verklaring voor bepaalde verschijnselen, theorieën die juist vragen bij je oproepen, of verschillende theoretische inzichten die je met elkaar zou willen vergelijken.
- De tweede groep (nrs. 5 t/m 9) gaat uit van een maatschappelijk debat en zoekt daar verdieping bij, deels in theoretische literatuur (5 en 6), deels door historische achtergronden na te gaan (7 t/m 9). Maatschappelijke debatten en affaires m.b.t. religie zijn er genoeg, en ook zijn journalistieke bronnen erover makkelijk te vinden, maar bij deze strategie is steeds de uitdaging om een geloofwaardige theoretische en/of historische verdieping aan te brengen die ervoor zorgt dat je scriptie een academische toevoeging aan dat debat wordt.
- Bij de derde groep (10 en 11) is de probleemstelling opgekomen bij stage en veldwerk in het buitenland. Dit is per definitie een ontdekkingsstocht in een maatschappelijke en religieuze context die voor jezelf en je lezer onbekend is. Ook hier is de uitdaging aansluiting te vinden bij relevante wetenschappelijke literatuur die de door jou waargenomen fenomenen helpt te duiden.
- Het laatste onderwerp (12) hangt samen met eigen engagement van de schrijfster, die in zekere zin 'pionier' is geweest op een bepaald terrein. Een dergelijk verkennend onderzoek vereist veel creativiteit en uiteraard een goede begeleiding.

Het is denkbaar dat docenten tijdens colleges suggesties doen voor scriptieonderwerpen die bij de cursus aansluiten. Je kunt ook zelf een docent vragen om suggesties voor een onderwerp. Verwacht in dat geval evenwel geen kant en klare probleemstellingen. De docent zal hoogstens met je mee denken in een bepaalde richting. Het formuleren van een probleemstelling blijft jouw taak. De docent begeleidt slechts.

3.2 Uitwerken van probleemstelling

Een probleemstelling is méér dan een thema, en ook méér dan een onderzoeksvraag. Het is een toespitsing van een thema op een *onderzoekbare* vraag, een uitwerking van die vraag in deelvragen, en een onderbouwing van de relevantie ervan. Omdat het probleem *onderzoekbaar* moet zijn, bevat een goede probleemstelling ook een verantwoording van de methodes die gebruikt moeten worden om tot een antwoord op het gestelde probleem te komen. De volgende aandachtspunten helpen bij het uitwerken van je probleemstelling:²

---

² De vijf aandachtspunten zijn overgenomen uit: Eggo Müller, Het schrijven van een probleemstelling volgens de 'Schijf van Vijf', Utrecht 2005, te vinden op

1. **Wat** ga je precies onderzoeken? Wat is het specifieke fenomeen waar je je inzicht in wilt vergroten? Aan de hand van welke specifieke casus ga je dat doen?

Binnen de religie- en islamwetenschappen kun je denken aan religieuze praktijken, opvattingen, denkers, of bewegingen. Let evenwel op de woorden 'precies', en 'specifiek' bij deze vraag. Vaak beginnen studenten met een te brede en algemene vraagstelling en is toespitsing nodig om de vraag onderzoekbaar te maken. Daarom is dit geen goede vraagstelling voor een scriptie: *Hoe is de verhouding van religie en geweld?* Deze vraag is te algemeen, kan in een scriptie niet beantwoord worden en vereist een hele bibliotheek aan bronnen en literatuur. Een betere vraagstelling is: *Welke veronderstellingen over de verhouding van religie en politiek liggen opgesloten in de toespraak van Barack Obama na de Charleston Church Shooting in 2015?* In deze vraag wordt verwezen naar een concrete casus..

2. **Waarom** wil je dit onderzoek verrichten? Wat is je motivatie? Wat zou het onderzoek aan bestaande wetenschappelijke inzichten kunnen bijdragen en wat is het maatschappelijke belang ervan, kortom: wat is de wetenschappelijke en de maatschappelijke relevantie van het onderzoek?

Als het goed is ben je zelf gegrepen of geboeid door het thema dat je wilt onderzoeken. Dat komt doorgaans door je studie of door maatschappelijke betrokkenheid, of door een combinatie van beide. Je wilt bijvoorbeeld met je onderzoek negatieve beeldvorming in de media over een bepaalde religieuze gemeenschap corrigeren. Als je deze motivatie formuleert, wordt het later gemakkelijker om de lezer van je scriptie duidelijk te maken waarom het de moeite waard is kennis te nemen van je onderzoek. Bovendien kan de reflectie hierover helpen je bewust te worden van eigen opvattingen en vooronderstellingen die een wetenschappelijke benadering van je onderzoeksgegevens mogelijk in de weg kunnen zitten. Zo kan bevoegenheid en betrokkenheid er ook toe leiden dat je selectief gaat kijken. Die bevoegenheid en betrokkenheid is op zich positief, maar het is verstandig je bewust te zijn van de valkuil van vooringenomenheid.

3. **Waarbinnen** wil je het onderzoeken? Vanuit welk perspectief ga je het fenomeen benaderen, welke wetenschappelijke theorieën of modellen kies je als uitgangspunten voor je onderzoek die je helpen om het fenomeen te beschrijven, analyseren, interpreteren en verklaren?

Een goede probleemstelling van een masterscriptie is onderdeel van een breder wetenschappelijk debat. Ze moet aansluiten bij recente wetenschappelijke literatuur, die in de onderbouwing van de (wetenschappelijke relevantie van de) probleemstelling wordt genoemd. Terwijl het eerste aandachtspunt ('wat specifiek?') je uitnodigt om af te bakenen en toe te spitsen, zoekt dit derde aandachtspunt naar aansluiting bij bredere vragen binnen de religiewetenschap en islamwetenschap. Anders gezegd: een uitgewerkte probleemstelling bevat een theoretisch kader. Je identificeert een centraal analytisch vraagstuk m.b.t. jouw onderzoeksonderwerp waarover discussie plaatsvindt in de literatuur. Je beschrijft kort verschillende posities die door auteurs worden ingenomen, met verwijzing naar de

---

<https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/309230>. De tussenliggende tekst is een toespitsing voor het vakgebied van religie- en islamwetenschappen.

betreffende wetenschappelijke artikelen of boeken. Je geeft aan hoe verschillende auteurs zich tot elkaar verhouden en, zo mogelijk, of uit deze discussie vragen naar voren komen, die jij in je scriptie kunt gaan behandelen.

Het theoretische kader is *niet* de plaats om uitvoerige achtergrondinformatie te geven over je onderwerp, of om literatuur in detail te bespreken. Dat doe je, zo nodig, later in een apart hoofdstuk of verdeeld over diverse hoofdstukken van de scriptie. In het theoretische kader gaat het vooral om stellingnames in een wetenschappelijk debat. Als vuistregel kun je aanhouden dat voor een auteur of stellingname een alinea voldoende is, ook al is dat geen wet van Meden en Perzen.

Omdat de religie- en islamwetenschap ‘multidisciplinair’ zijn kan je werkstuk ofwel aanhaken bij antropologische of sociologische inzichten over religie, ofwel bij filologische of historische inzichten. Religiewetenschappelijke en islamwetenschappelijke scripties hebben evenwel géén theologische vraagstelling. Vragen die alleen kunnen worden beantwoord vanuit een specifieke religieuze stellingname, niet worden toegelaten. Een voorbeeld van zo’n theologische vraag zou kunnen zijn: *Waarom hebben sjiieten ongelijk in hun opvattingen over de terugkeer van de twaalfde imam?* Een vraag die wel past binnen de religiewetenschap is: *In hoeverre en op welke manier betekent het denken van Abdolkarim Soroush over de terugkeer van de twaalfde imam een vernieuwing binnen de sjiitische islam?*

4. **Hoe** ga je aan de slag? Wat is de aanpak, hoe genereer je aan de hand van een wetenschappelijk verantwoorde methode gegevens en hoe analyseer en interpreteer je deze om antwoorden op je vraagstelling te verkrijgen en je hypothese te toetsen?

De keuze van onderzoeksobject (aandachtspunt 1) en het theoretische kader (aandachtspunt 3) bepalen de methode die je moet gaan toepassen. In de cursus Methoden en Technieken heb je al kennis gemaakt met de methodes die binnen de religiewetenschap het meest gebruikt worden.³ Bij een onderzoek naar religieuze praktijken en beleving in het heden wordt vaak gewerkt met interviews en/of participerende observatie, en soms met focusgroepen. Maar ook analyse van gesproken of geschreven teksten komt veel voor. Binnen de opleiding Religie en Samenleving word je *niet* getraind in kwantitatieve methoden van dataverzameling en verwerking, waarbij een gedegen kennis van statistiek nodig is. Daarom komen die methodes niet in aanmerking, tenzij je daarin bij een andere opleiding voldoende bent geschoold, en er een (mogelijk externe) beoordelaar beschikbaar is met expertise op dat gebied.

Bij een onderzoek naar maatschappelijke en politieke debatten is de methode van discoursanalyse gebruikelijk. Bij bestudering naar bijbel, koran of andere religieuze bronteksten doe je filologisch onderzoek naar teksten in hun historische context. Al kan je voor uiteenlopende onderzoeksmethoden kiezen, je moet de keuze verantwoorden. Je uitleg over je methode moet zo specifiek zijn, dat helder wordt wat er concreet in het onderzoek gedaan gaat worden.

Onderdeel van de methodische verantwoording is dat je de keuze van het onderzoeksmateriaal (primaire schriftelijke bronnen, interviewdata, literatuur, etc.) toelicht en

---

³ Zie hierover ook Michael Strausberg, Steven Engler, *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion* Routledge 2011.

rechtvaardigt. Ook literatuurstudie spreekt dus niet voor zich maar vraagt om een methodische verantwoording. Waarom is juist dit materiaal geschikt om het beoogde doel van het onderzoek te bereiken? Aan de hand van welke criteria zijn de bronnen geselecteerd, en waarom zijn deze criteria geschikt? Zijn de bronnen geschreven vanuit een heel specifieke religieuze (of misschien antireligieuze) visie, en hoe ga je in je onderzoek met de ideologische kleur van een bron om?

5. **Welke** specifieke vraag stel je? En welke verwachtingen vormen de leidraad van je onderzoek? Welk antwoord denk je door middel van je onderzoek op de specifieke vraagstelling te kunnen geven? Wat zijn je verwachtingen met het oog op de onderzoeksresultaten die je als hypothese formuleert?

Tegen de achtergrond van de vorige vier aandachtspunten probeer je tenslotte een zo scherp en helder mogelijke hoofdvraag te formuleren, en deze vraag uit te werken in enkele deelvragen, d.w.z. vragen waarop het antwoord nodig is om de hoofdvraag zinnig te kunnen beantwoorden. De formulering van de vraagstelling zegt iets over het doel en ambitieniveau van het onderzoek. Enerzijds is het ambitieniveau bij een masterscriptie niet zodanig dat er substantiële nieuwe inzichten worden verwacht, waarvan specialisten in het vakgebied zullen opkijken. Anderzijds moet een masterscriptie méér zijn dan slechts reproductie van de kennis in de secundaire literatuur of samenvatting van een maatschappelijk debat. De bovengenoemde voorbeelden uit scripties van 2015-2017 laten steeds een eigen creatieve bijdrage aan het academische debat zien, meestal door een zelf bestudeerde casus te verbinden met de wetenschappelijke literatuur, en soms door een zelfstandige afweging van diverse theorieën.

De probleemstelling van een masterscriptie mag niet uitsluitend beschrijvend zijn (bijvoorbeeld: *Hoe ziet het doopritueel er bij Baptisten in Nederland uit?*) maar moet *verbanden* leggen tussen verschillende verschijnselen, of *verklaringen* ervoor zoeken.

Vermijd, tenslotte, bij het formuleren van de vraagstelling gesloten vragen, waarop het antwoord met ja of nee kan worden gegeven, en zorg ervoor dat het antwoord een *betoog* vereist. Een goede vraagstelling dwingt je om inzicht te verschaffen in een specifieke thematiek.

Tip: maak brainstorm-maps; teken schema's van je probleemstelling met trefwoorden, theoretische concepten, vragen, auteursnamen, en pijlen daartussen.

3.3 Scriptie-opzet

De uitgewerkte probleemstelling (inclusief een theoretisch kader en een verantwoording van de methode) vormt de basis voor de scriptie-opzet. Bij die opzet horen verder nog een voorlopige hoofdstukindeling en een werkplan.

De gangbare *hoofdstukindeling* is: inleiding – hoofdstuk met achtergrondinformatie vanuit de literatuur – bespreking van deelvraag 1 – bespreking van deelvraag 2 – bespreking van deelvraag 3 [etc.] – conclusie. Het is duidelijk dat het formuleren van goede deelvragen een enorme hulp vormt bij het vaststellen van een hoofdstukindeling.

Wat het *werkplan* daar nog aan toevoegt is een tijdschema: hoeveel tijd moet er worden uitgetrokken voor het verzamelen van data, hoeveel voor het bestuderen en analyseren van het

materiaal, hoeveel voor het schrijven van de hoofdstukken? Wanneer kunnen die hoofdstukken dan redelijkerwijs klaar zijn?

Deze opzet vormt de afsluiting van de ontwerpfase, maar ook een belangrijk document in het begeleidings- en beoordelingsproces (zie hoofdstuk 6): je bespreekt het niet alleen met je begeleider, maar ook de tweede beoordelaar krijgt het te zien en laat aan de begeleider weten of hij/zij kan instemmen met deze opzet.

4 Onderzoeken

4.1 Inlezen

Voor het maken van de scriptie staat 560 uur. Ook als je een derde deel van die tijd zou opgaan in veldwerk en interviews, en een derde deel aan het schrijfproces, dan nog biedt dit vrij veel ruimte voor het bestuderen van relevante literatuur. Elke scriptie bevat dan ook een literatuurlijst, waarop de belangrijkste secundaire bronnen horen te staan. Een aantal van 30 tot 50 *academische* bronnen is voor een scriptie gebruikelijk. Als je de onderwerpkeuze slim hebt aangepakt ken je al de nodige academische publicaties die relevant zijn voor je probleemstelling. Daarnaast is het belangrijk om selectief te werk te gaan bij het verwerken van literatuur. Je zult als regel geen hele boeken van A tot Z lezen, maar alleen artikelen en hoofdstukken raadplegen die direct van belang zijn voor je probleemstelling.

De aantekeningen die je daarbij maakt hoeven dan ook geen volledige samenvattingen te bevatten, maar vooral moeten vastleggen wat je voor je probleemstelling uit het betreffende boek of artikel denkt te kunnen halen. Passages die je belangrijk genoeg vindt om later te citeren kun je markeren of overtypen. Bedenk daarbij dat consistente verwijzingen en een aparte bibliografie conform de Chicago Manual of Style een formele eis aan de scriptie is. Het is daarom verstandig om bij al je aantekeningen over gelezen bronnen meteen de bibliografische gegevens die binnen de Chicago MS nodig hebt (inclusief paginanummers) zorgvuldig te noteren. Dat voorkomt een hoop zoekwerk achteraf! Tip: gebruik software voor bibliografie (bijvoorbeeld Proquest-Refworks, zie <http://libguides.library.uu.nl/Proquest/RefWorks/> en http://libguides.library.uu.nl/RefWorks_voor_TCS). Als je daarin je de bibliografie gegevens verzamelt, is het programma in staat om ze correct in het Chicago MS-format te zetten.

Verder is het van belang dat je literatuurstudie 'kritisch' is. Het is niet de bedoeling om simpelweg na te praten wat anderen over het probleem hebben geschreven. Het is de bedoeling dat je zelf reflecteert over hun beweringen, en opschrijft wat je er overtuigend aan vindt, of waar je vraagtekens of bezwaren tegen hun stellingnames hebt.

Deze beknopte literatuurstudie resulteert in een tekst die, als je het slim aanpakt, meteen al een eerste versie kan zijn van een hoofdstuk of paragraaf in de scriptie.

De literatuurstudie kan ook nog een ander resultaat hebben. Je reflectie over deze literatuur kan ertoe leiden dat je niet helemaal tevreden bent over je oorspronkelijke probleemstelling en deze wilt aanpassen. Dit is niet erg als het gaat om een aanscherping of verder invulling. Zo kan het zijn dat je het probleem opsplijt in een aantal deelvragen. Een bijstelling van de probleemstelling moet wel zo snel mogelijk met je begeleider worden doorgesproken.

Enkele tips:

- Schrijf in een paar A4-tjes op wat de belangrijkste auteurs op het gebied van je probleemstelling hebben beweerd, met daarbij je eigen commentaar.
- Bekijk tijdens de literatuurstudie de probleemstelling en deelvragen regelmatig. Welke antwoorden vind je in de literatuur?
- Geeft de literatuur aanleiding om aannames bij de probleemstelling te betwijfelen? Pas er evenwel voor op om te blijven sleutelen aan de probleemstelling, zeker als deze formeel is goedgekeurd. Noteer eventuele problemen liever om in een slotbeschouwing mee te nemen.

4.2 Materiaal verzamelen en ordenen

De probleemstelling bepaalt welk materiaal moet worden verzameld om het probleem tot een oplossing te kunnen brengen. Dit impliceert – zoals hierboven al aangegeven – dat sommige interessante probleemstellingen niet geschikt zijn voor een scriptie omdat het benodigde materiaal helaas niet tijdig verzameld kan worden. Het impliceert bovendien dat de materiaalverzameling per scriptie heel verschillende activiteiten nodig maakt. Bij bestudering van een Arabische roman van Naguib Mahfouz, of bij een werkstuk over het denken van Charles Taylor, is het aanschaffen of lenen van enkele boeken voldoende als materiaalverzameling. Bij historische probleemstellingen is het vaak nodig een archief in te duiken. Bij probleemstellingen over de islam in Nederland is het niet ongebruikelijk dat je contact moet leggen met moslimorganisaties om daar mondeling of schriftelijk informatie te vergaren. Bij probleemstellingen over actuele politieke en sociale ontwikkelingen hoort doorgaans een zoektocht op het Internet en in kranten en tijdschriften.

Kortom, elke scriptie vereist zijn eigen materiaalverzameling. Algemene regels daarover zijn daarom moeilijk te geven, behalve dat deze een vast onderdeel uitmaakt van de planning. Als het vereiste materiaal niet al beschikbaar is, moet je in overleg met je begeleider goed nadenken over de meest efficiënte manier om het in handen te krijgen. Bovendien moet je tijd die nodig is om het te verzamelen zo goed mogelijk proberen in te schatten. Bij probleemstellingen die op grond van interviews moeten worden opgelost, is het niet vreemd als de helft van de totale tijdsinvestering gaat zitten in het regelen, inhoudelijk voorbereiden, afnemen en uitwerken van deze interviews.

Of het onderzoeksmateriaal al beschikbaar is of nog moet worden verzameld, in alle gevallen moet het worden geselecteerd en geordend. Dat wil zeggen dat je beoordeelt welk materiaal je kunt gebruiken voor je probleemstelling en welk materiaal daarvoor minder relevant blijkt te zijn. Bovendien houdt het ordenen in dat je besluit welke gegevens bij welk hoofdstuk of paragraaf in de scriptie behandeld moeten worden. Overigens is de oorspronkelijk afgesproken hoofdstukindeling niet heilig. Op grond van je bevindingen kan het altijd nuttig blijken te zijn om die indeling aan te passen, bijvoorbeeld door een gepland hoofdstuk op te splitsen in twee deelonderwerpen.

Enkele tips:

- Als volgens je planning de materiaalverzameling veel tijd in beslag neemt, maak dan tussentijds een afspraak om te bespreken hoe het verzamelen verloopt.

- Probeer het verzamelde materiaal zo te ordenen dat het past in de geplande hoofdstukindeling. Maar aarzel niet om – in overleg met je begeleider – die hoofdstukindeling te veranderen als het nodig blijkt.
- Blijkt bij de materiaalverzameling dat je verdrinkt in de hoeveelheid materiaal dan kan het zijn dat de probleemstelling te breed was. Omgekeerd kan het zijn dat je het probleem zó scherp hebt geformuleerd dat je bijna geen relevant materiaal vindt. Heroverweeg dan je probleemstelling, in goed overleg met de begeleider.

4.3 Analyseren

De analyse betekent dat je het verzamelde materiaal interpreteert, probeert te begrijpen, en de relevantie ervan voor de probleemstelling probeert vast te stellen.

De aard van je analyse zal sterk afhangen van het type probleemstelling en de gestelde deelvragen. Als je probleemstelling neerkomt op een *vergelijking* tussen een religieuze praktijk bij twee verschillende groepen, bijvoorbeeld de begrafenisrituelen van soennitische en sjiiitische moslims in Nederland, dan bestaat de analyse uit een systematisch overzicht van overeenkomsten en verschillen. Als je in je probleemstelling een hypothese over religieuze bekeringen wilt toetsen aan de hand van eigen interviews, dan ga je in je analyse je interviewgegevens systematisch doornemen op elementen die vóór of tégen de hypothese pleiten. Ook dan is het handig schema's en tabellen op te stellen. Als je in je scriptie de houdbaarheid van een filosofische of ethische stellingname wilt toetsen, dan omvat de analyse doorgaans een systematisch overzicht van argumenten en contra-argumenten. Waar het steeds om gaat is het creëren van inzicht, het ordenen van gedachten, en het laten zien van samenhang.

Meestal is het analyseren niet te scheiden van de andere activiteiten rond de scriptie, zoals het inlezen, het verzamelen van het materiaal, en het schrijfproces: Al bij het inlezen zul je proberen vast te stellen welke antwoorden op je deelvragen je tegenkomt in de literatuur. Bij het verzamelen en ordenen van je eigen onderzoeksdata heb je ook steeds de probleemstelling en de deelvragen in je achterhoofd, en ben je als het goed is al aan het analyseren.

Het analyseren van materiaal en het schrijven (zie volgende hoofdstuk) wisselen elkaar doorgaans af: je analyseert vaak het materiaal dat bij een bepaalde deelvraag en dus bij een bepaald hoofdstuk hoort en schrijft het betreffende hoofdstuk.

5 Schrijven

Als je zo te werk bent gegaan als hierboven aanbevolen, dan zijn er al veel voorbereidende schrijfwerkzaamheden verricht. Met het formuleren van de probleemstelling en de scriptie-opzet heb je al een eerste versie van je inleidende hoofdstuk. Bij het inlezen van literatuur en het analyseren van je materiaal heb je al teksten geschreven die je kunt gebruiken. Toch blijft het schrijven van de scriptie een lastige klus. In dit hoofdstuk vind je enige aandachtspunten en adviezen. Daarnaast zijn er diverse meer algemene handboeken academisch schrijven beschikbaar, die je verder kunnen helpen, zoals Joy de Jong, *Handboek Academisch Schrijven. In stappen naar een essay, paper of scriptie*. Coutinho 2015.

(<https://utrechtuniversity.on.worldcat.org/oclc/1066134681>).

5.1 Schrijversblokkade

Veel studenten hebben bij de scriptie schrijfangst, meer dan het geval is bij de veel kleinere werkstukken in de loop van de studie. Een manier om daarmee om te gaan is de eerste ingeleverde hoofdstukken simpelweg te beschouwen als probeersel. Je begeleider zal veel commentaar geven, maar ook tips voor verbeteringen. Denk niet dat het meteen perfect moet zijn. NB: ook bij 'probeersels' geldt de eis dat bronnen moeten worden vermeld! Plagiaat is ook in conceptversies niet toegestaan.

Ook in een verder gevorderd stadium kun je te maken krijgen met een 'schrijversblokkade'. Dit overkomt de besten en kan allerlei oorzaken hebben. Een mogelijke oorzaak is dat je te zeer in hoogdravende 'wetenschappelijke verantwoorde' taal probeert te schrijven. Vaak helpt het om aan andere studenten uit te leggen wat je hebt onderzocht en wat de resultaten zijn. Dat dwingt je tot vereenvoudiging, maar ook tot verheldering. In andere gevallen kan de blokkade worden veroorzaakt door een ondoordachte en onlogische hoofdstukindeling. Schuiven met de hoofdstukken en paragrafen kan soms tot een veel inzichtelijker betoog leiden, waardoor je ook makkelijker gaat schrijven. Want schrijven gaat beter als je helder voor ogen hebt waar je naar toe wilt redeneren. Als het niet gaat, kun je natuurlijk ook je begeleider om advies vragen.

Wat verder kan helpen is het schrijfwerk in kleinere stukken te verdelen. Verdeel hoofdstukken in kleine eenheden. Maak daarvoor zo nodig schema's of mindmaps. Schrijf per onderdeel puntsgewijs de stappen van een betoog op, bijvoorbeeld in de vorm van steekwoorden, of tussenkopjes (voor eigen gebruik, ongeacht de vraag of je ze straks in je tekst zichtbaar maakt voor de lezer). Dan weet je waar je naar toe moet schrijven.

5.2 Structuur

Scripties hebben een tamelijk vaste structuur, met drie componenten: een inleiding, een kern en een conclusie.

In de **inleiding**, die doorgaans 10% van het totale werkstuk omvat, presenteer je de probleemstelling. Je legt uit wat de maatschappelijke of wetenschappelijke relevantie van je onderzoek is en hoe het aansluit op de wetenschappelijke literatuur over je onderwerp. Je maakt duidelijk welke keuze je hebt gemaakt voor het theoretische kader, en waarom. Je legt sleutelbegrippen helder uit en verantwoordt waar nodig waarom je bepaalde keuzen maakt in de definitie van die begrippen. Je geeft duidelijk aan welke methode je hebt gevolgd en verantwoordt de keuze die je daarbij hebt gemaakt: waarom paste deze methode bij de probleemstelling en het theoretische kader? Tenslotte licht je kort de opbouw van de scriptie toe, op een manier die de logische samenhang laat zien. Zo kun je ofwel benadrukken dat elk hoofdstuk past bij één van de deelvragen in de probleemstelling, ofwel hoe ieder hoofdstuk voortbouwt op een element van een voorafgaand hoofdstuk.

Vaak kan de tekst van de scriptie-opzet voor een groot deel dienen als inleiding van het eindverslag. Bedenk evenwel dat de opzet vooruitblijkt, en dat het eindverslag terugblijkt op een afgerond onderzoek. Zinnen als 'ik zal vijf personen gaan interviewen' werken bevreemdend in het verslag over een onderzoek dat al heeft plaatsgevonden.

Wees in de inleiding voorzichtig met het vroegtijdig prijsgeven van de conclusie, en maak daarover bewuste keuzes. Bedenk wat de functie van de inleiding is: je legt aan de lezer uit welke *vraag*, welk *probleem* je wilt bespreken en hoe je dat denkt aan te pakken, en die lezer nieuwsgierig te maken. De functie van de inleiding is *niet* dat het antwoord op de probleemstelling al wordt gegeven. Wel kan het in theoretisch gerichte scripties nuttig zijn in de inleiding een stelling te poneren waarvoor de rest van de scriptie de onderbouwing wordt.

In de **kern** beantwoord je de deelvragen van de probleemstelling en presenteer je je bevindingen en analyses over die deelvraag. Het gaat dus allereerst om het presenteren van het gevonden materiaal: de interviews, het archiefmateriaal, belangrijkste passages uit schriftelijke primaire bronnen. Vervolgens gaat het om analyse in het licht van de probleemstelling. Je legt dus uit welk licht dit gevonden materiaal werpt op jouw probleemstelling. Bovendien moet je die analyse verbinden met de secundaire literatuur: bevestigt jouw eigen analyse dat wat je in de literatuur was tegengekomen? Worden gezichtspunten in die literatuur erdoor tegengesproken? Of denk je iets te hebben gevonden waarover de geraadpleegde literatuur niets, of althans veel te weinig te zeggen heeft?

Het spreekt voor zich dat je dit moet doen in goed lopend betoog, dat wil zeggen een samenhangend verhaal, waarin de lezer stap voor stap wordt meegenomen. De manier waarop je dit doet, wordt grotendeels aan je eigen creativiteit overgelaten. In deze handleiding gaan we er overigens vanuit dat je al diverse papers hebt geschreven zodat je al enige ervaring hebt.

De kern beslaat meestal 75-80% van de masterscriptie en is verdeeld over drie tot vijf hoofdstukken van ongeveer gelijke lengte. Bij een slimme uitwerking van je hoofdvraag in deelvragen kun je aan elke deelvraag een hoofdstuk wijden. Aan het eind van elk hoofdstuk formuleer je een antwoord op deze deelvraag. Om de lezer te helpen je betoog te blijven volgen is het verstandig om elk hoofdstuk te beginnen en/of af te sluiten met een 'structuuropmerking': een korte omschrijving van de plaats van dat hoofdstuk in het grotere geheel van het verslag. Zo'n structuuropmerking kan er bijvoorbeeld zo uit zien: In het vorige hoofdstuk heb ik beschrijven hoe het anti-radicaliseringsbeleid van de gemeente Amsterdam onder burgemeester Van der Laan veranderde. In dit hoofdstuk analyseer ik de reacties daarop van de diverse politieke partijen.

In de **conclusie** (10-15% van het totaal) beantwoord je de vraag die in de inleiding is gesteld. Bovendien beargumenteer je de samenhang van de antwoorden die je aan het eind van elk hoofdstuk op de deelvragen hebt gegeven.

Je conclusie is meer dan een samenvatting van antwoorden op de deelvragen. Je reflecteert over de mate waarin je onderzoek inderdaad tot een antwoord op de probleemstelling heeft geleid. Wat zijn, achteraf gezien, beperkingen en tekortkomingen geweest? Je denkt na over de reikwijdte van je observaties. Je kunt voor- en nadelen van de gevolgde methoden benoemen. En je kunt reflecteren op de vraag welk licht jouw concrete, kleinschalige onderzoek werpt op een breder academisch debat. In de inleiding heb je uitgelegd wat de wetenschappelijke of maatschappelijke relevantie van je onderzoek is; in de conclusie kun je daarop terugkomen. Tenslotte kun je in de conclusie afvragen welke nieuwe vragen je onderzoek heeft opgeworpen en welke suggesties voor vervolgonderzoek je hebt.

Al deze reflecties moeten direct betrekking hebben op feiten, visies en analyses die in de kern van de scriptie zijn gepresenteerd. Je mag in de conclusie dus niet – voor de lezer geheel onverwacht – met nieuwe onderzoeksgegevens of analyses aankomen!

De kwaliteit van deze reflectie is – naast de uitkomsten van het onderzoek zelf – een belangrijk criterium voor het niveau van het werkstuk.

5.3 Omgaan met bronnen

De manier waarop je bronnen verwerkt is een belangrijk teken van de wetenschappelijke kwaliteit van je werk. Daarin kunnen twee aspecten worden onderscheiden: 1) de manier waarop je de bronnen citeert of ernaar verwijst, en 2) je eigen positiebepaling tegenover die bronnen, d.w.z. je selectie ervan en beoordeling van hun kwaliteit en bruikbaarheid.

Binnen de opleiding Religie en Samenleving verwijzen we, zoals al eerder aangegeven naar bronnen volgens het format van de Chicago Manual of Style, zie <http://www.chicagomanualofstyle.org/home.html>.

Correct verwijzen is evenwel niet slechts een zaak van een bibliografisch format, maar onderdeel van je schrijfstijl. Het moet voor de lezer glashelder zijn waar je een eigen betoog voert, en waar je het betoog van anderen aanhaalt of presenteert. Als je wilt verwijzen naar de literatuur dan kan dat ofwel door de kern ervan in je eigen woorden samen te vatten, of door korte citaten, in beide gevallen natuurlijk met juiste bronvermelding. Zie hierover verder de plagiaatregels van de universiteit, <https://students.uu.nl/praktische-zaken/regelingen-en-procedures/fraude-en-plagiaat>. Zie ook de libguide citeren: <http://libguides.library.uu.nl/citeren>.

Eventuele letterlijke citaten zullen altijd onderdeel moeten zijn van *jouw* betoog en dus kritisch moeten zijn. Dat wil zeggen: je citeert met je eigen (instemmende of afwijzende) commentaar erbij.

Primaire bronnen moeten, indien mogelijk, direct via wetenschappelijke edities geciteerd worden. Een voorbeeld: Als je een scriptie over de traditie van rechtvaardige oorlog schrijft en een passage in Augustinus' *De Civitate Dei* citeert of bespreekt, dan verwijst je *niet* naar een algemene tekstverzameling (bijv. een *Companion over Ethics of War*) waarin uittreksels van *De Civitate Dei* staan. Je verwijst ook niet een auteur die de desbetreffende passage in haar of zijn eigen werk citeert. Het citaat in je scriptie moet, indien mogelijk, direct terugverwijzen naar een editie van het werk van Augustinus.

Verwijs bij Bijbel en Koran ofwel naar teksten in de grondtalen, ofwel naar vertalingen die binnen de wetenschappelijke literatuur veel worden gebruikt en daardoor een zekere academisch reputatie hebben. Kies niet lukraak een vertaling die je op Internet aantreft.

Baseer je op *academische* bronnen, dat wil zeggen bronnen die voldoen aan wetenschappelijke normen van betrouwbaarheid en controleerbaarheid. Zie de libguide 'evalueren van bronnen' (<http://libguides.library.uu.nl/bronnen-evalueren>). Wees terughoudend en kritisch bij het gebruik van niet-wetenschappelijke bronnen, bijvoorbeeld mediaberichten of internetbronnen. Voor informatie over zeer recente ontwikkelingen is het benutten van dergelijke bronnen vaak nodig, maar maak dan altijd een bewuste afweging van de betrouwbaarheid ervan.

Wees ook terughoudend in het aanhalen van artikelen uit algemene encyclopedieën. Deze kunnen als startpunt van onderzoek dienen, maar moeten je, als het goed is, op het spoor brengen van meer diepgravende wetenschappelijke literatuur. Uitzonderingen op deze regel zijn enkele toonaangevende encyclopedieën binnen het vakgebied, waaronder de Encyclopaedia of Islam.

Maak in je literatuurlijst onderscheid tussen verschillende typen bronnen, bijvoorbeeld tussen primaire en secundaire bronnen, of tussen secundaire (academische) literatuur, websites en mediareportages.

5.4 Overtuigend betoog

Let er bij het schrijven van je scriptie op dat alles wat je schrijft ertoe dient de centrale probleemstelling te onderzoeken en het doel van je onderzoek te bereiken. Verlies nooit de focus en voorkom uitweidingen.

Vraag je altijd af ‘Waarom zou de lezer moeten geloven wat ik hier schrijf?’ Het antwoord op deze vraag moet door jou in de tekst van je scriptie gegeven worden. Je moet je betoog daarom met goede redenen en argumenten onderbouwen. Deze onderbouwing moet, indien mogelijk, direct op primaire bronnen c.q. het basismateriaal van je onderzoek gebaseerd zijn.

Laat bij je analyse, conclusies en reflectie duidelijk zien waar je zelf staat in het (wetenschappelijke) debat. Daarbij gaat het er niet zozeer om dat je een ‘mening geeft’, vanuit een persoonlijke overtuiging, maar dat je keuzes maakt en onderbouwt over de houdbaarheid van argumentaties.

Als je een eigen positie kiest in een betoog, geef dan ook tegenargumenten. Presenteer deze zo sterk mogelijk, maar leg vervolgens uit waarom je ondanks deze tegenwerping je betoog staande houdt. Als je andere auteurs kritisch bespreekt, geef dan een ‘welwillende lezing’ van hun visie. Dat wil zeggen dat je haar of zijn positie fair en zo sterk mogelijk beschrijft.

Let erop dat de conclusie die je aan het eind formuleert ook echt door het gebruikte materiaal ondersteund wordt. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om twee religieuze groepen in Brabant te onderzoeken en dan een uitspraak over ‘religie in Brabant’ te doen.

Het kan zinvol zijn je betoog te ondersteunen met afbeeldingen, grafieken, schema’s of tabellen. Let er bij het overnemen van tabellen uit je bronnen wel op dat de informatie daarin goed bij je betoog aansluit. Het komt veel voor dat een overgenomen tabel of schema allerlei elementen bevat die voor een betoog niet direct relevant zijn. Dit leidt alleen maar af. Een vuistregel is: gebruik tabellen en schema’s om te verhelderen, niet om indruk te maken.

5.5 Taalgebruik

Je scriptie moet in correct Nederlands of Engels zijn geschreven. Als je daar moeite mee hebt, dan moet je daar tijdens de studie al diverse malen mee geconfronteerd zijn, en is de scriptie een erg laat moment om dit te verbeteren. Er zijn vele handleidingen in omloop en cursussen te volgen om je hiermee te helpen.

Voor het Nederlands is de schrijfwijzer van Jan Renkema een nuttig hulpmiddel.⁴ Specifiek voor spelling is het Groene Boekje van de Taalunie handig. Een online-versie ervan is te vinden op <http://woordenlijst.org/leidraad>.

Het opsporen en corrigeren van spelfouten wordt ondersteund door de spellingscontrole van MS-Word en andere tekstverwerkers. Bedenk evenwel dat deze programma's fouten bevatten, en dat de *grammaticale* controle voor Nederlandse teksten zeer beperkt is. Een punt waarop de spellingscontrole doorgaans tekort schiet is het opsporen van fouten met –d en –t aan het einde van werkwoordsvormen. 'Bepaalt' en 'bepaald' zijn allebei correct gespelde Nederlandse woorden. Het zinsverband bepaald [ja, goed gezien, dit is een spelfout!] welke van beide juist is. De meeste spelcheckers kijken niet naar het zinsverband en halen een dergelijke fout er niet uit. Vaar dus niet blind op de softwarematige spellingscontrole. Beter is het om samen te werken met een medestudent door elkaars werk op spelfouten door te lezen.

Behalve spelling heeft het taalgebruik te maken met schrijfstijl. Je hebt daarin een zekere vrijheid, maar deze is in het kader van een academisch werkstuk niet onbeperkt. Vermijd in je werkstuk spreektaal en onvolledige zinnen. De stijl moet zakelijk en helder zijn. Je gebruikt wetenschappelijke begrippen, maar vervalt niet in onnodig jargon. Bij het zoeken naar de balans tussen wetenschappelijkheid en begrijpelijkheid kan het helpen om je een doelgroep voor ogen te houden, bijvoorbeeld medestudenten die uit verwante opleidingen afkomstig zijn.

Voorkom onnodige vaagheid. Vaagheid ontstaat onder meer als je onduidelijk bent over 'wie-, wat-, waar- of wanneervragen'. Vaagheid over het 'wanneer' ontstaat bijvoorbeeld door te brede tijdsaanduidingen als 'vroeger' of 'in het verleden'. Vaagheid over het 'waar' ontstaat doordat de geografische termen die je gebruikt te breed zijn. Vaagheid over 'wie en wat' kan voortkomen uit bijvoeglijke naamwoorden als 'sommige', 'vele'. Wees dus voorzichtig met deze termen en wees zo concreet en exact mogelijk.

Voorkom wolligheid. Wolligheid betekent dat niet helder is hoe de verschillende onderdelen van je zinnen zich tot elkaar verhouden. Vooral bij lange en complexe zinnen met meerdere bijzinnen bestaat het risico dat de lezer moeite heeft de samenhang te zien. Maar ook teksten met kortere zinnen kunnen wollig zijn, doordat het exacte verband tussen de zinnen niet helder is. Let vooral op verwijswaarden, zoals 'dit, deze, hiermee, daarvoor,' etc., en zorg ervoor dat glashelder is *waarnaar* die woorden verwijzen.

Voorkom ongerechtvaardigde generalisaties. Formuleringen als 'de islam zegt' of 'volgens de Bijbel geldt...' of 'moslims in het Midden-Oosten geloven...' zijn binnen de religie- en islamwetenschappen zeer problematisch, omdat in die vakgebieden de grote diversiteit aan religieuze uitingen wordt benadrukt.

Vermijd exclusieve taal, d.w.z. taal die groepen lezers (waarschijnlijk onbedoeld) buitensluit. Wees daarom voorzichtig met de mannelijke persoonlijke voornaamwoorden hij en hem, bijvoorbeeld als lezersaanduiding. Naast de inclusievere alternatieven 'hij/zij' en 'hem/haar' kun je in het Nederlands ook grijpen naar het meervoud (zij, hen, hun) dat immers géén

---

⁴ Jan Renkema en Eric Daamen, *Schrijfwijzer Compact*, Herziene Editie (Amsterdam: Boom, 2017).

verschil maakt tussen mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden, of naar het aanwijzende voornaamwoord: ‘deze’ of ‘die’ in plaats van ‘hij’.

Ook met het oog op religieuze en culturele diversiteit moet je taalgebruik inclusief zijn. Je schrijft voor een academisch geschoold publiek en moet niet de indruk wekken dat sommige religieuze of culturele groepen *niet* tot dat publiek horen. Vermijd dus oneigenlijke ‘wij-zij’ tegenstellingen. Een uitspraak als ‘moslims hebben moeite met onze normen’ is niet alleen als generalisatie onacceptabel, maar ook omdat daarmee moslims buiten een ‘wij-groep’ worden geplaatst.

Een laatste aspect van helder taalgebruik in teksten is het gebruik van alinea’s. Een goed betoog is een logische opeenvolging van gedachten. Gebruik voor de uitwerking van elk van deze gedachten, van elke stap in je betoog, een aparte alinea. Vuistregel: een gemiddelde alinea omvat zes of zeven regels. Zijn je alinea’s een halve bladzijde of langer, dan probeer je waarschijnlijk teveel ineens te zeggen. Zijn ze veel korter, dan komt je tekst over als een verzameling losse invallen, zonder samenhang.

5.6 Vormgeving

Je scriptie moet er verzorgd en overzichtelijk uitzien. Dit vereist enige vaardigheid in het omgaan met de tekstverwerker. Net als het correct schrijven geldt hier dat je dit, als het goed is, al veel eerder in je studie hebt geleerd. Niettemin volgen hier enkele aandachtspunten.

Het belangrijkste punt is dat de vormgeving van tekst, paragraaf- en hoofdstuktitels consequent is. Voor je tekstverwerker betekent dit dat de opmaakcodes van je alinea’s identiek moeten zijn: lettertype en –grootte, regelafstand, wel en niet inspringen van het begin van een alinea, wel of geen witregel na elke alinea, wel of niet rechts uitlijnen. Vooral als je je tekst afwisselend op verschillende computers bewerkt of als je citaten opneemt door knip- en plakhandelingen, loop je het risico dat die vereist uniformiteit van opmaak verstoord raakt.

Het verdient aanbeveling om te werken met opmaakprofielen of stijlen. Die bepalen precies welke opmaakcodes gelden voor de diverse tekstsoorten in je werkstuk, zoals standaard tekst, voetnoten, paragraaftitels, literatuurlijst, en eventueel bijschriften bij afbeeldingen. Bovendien is het met opmaakprofielen erg gemakkelijk de inhoudsopgave te maken: je instrueert de tekstverwerker eenvoudigweg een inhoudsopgave te maken met daarin alle tekst met opmaakprofiel ‘kopje’ of ‘heading’. Let er bij knippen- en plakken op dat je niet de opmaakcodes van de brontekst meeneemt, maar dat je zelf gekozen opmaak behouden blijft.

Pas op met tabs of spaties als je een tekst wilt laten inspringen of, erger nog, als je tabellen wilt maken. Benut liever de mogelijkheden die de tekstverwerker daarvoor heeft, zoals de inspringfunctie voor alinea’s, en de mogelijkheid tekstblokken of tabellen in te voegen. Wees ook zuinig met de ‘enter-knop’ en gebruik niet een reeks ‘Enters’ om naar de volgende pagina te gaan. In plaats daarvan heb je de ‘harde paginascheiding’ ofwel de toetscombinatie ‘Ctrl-Enter’.

Bij de vormgeving van de literatuurlijst kan het zinvol zijn aparte rubrieken te maken voor primaire en secundaire bronnen, en voor academische literatuur en overige bronnen, zoals mediareportages en websites. Dit maakt een professionele indruk omdat het laat zien dat je goed hebt nagedacht over de aard van je bronnen.

6 Begeleiding en beoordeling

6.1 Begeleidingsproces

Je scriptie wordt begeleid door een docent van de opleiding, die daarvoor wordt aangewezen door de scriptiecoördinator. De standaardprocedure daarvoor is gekoppeld aan de cursus *Methoden en Technieken*. Tijdens deze cursus kies je het onderwerp voor de scriptie en maak je een eerste onderzoeksopzet. Op basis daarvan wijst de scriptiecoördinator de begeleider toe. De coördinator houdt daarbij rekening met eventuele wensen van de student, met de expertise van de docenten, en met de beschikbaarheid van docenten voor begeleiding. Het is dus niet de bedoeling dat je zelf een begeleider regelt. Wel is het mogelijk docenten om advies te vragen over onderwerpen en probleemstellingen.

De begeleider is ook de eerste beoordelaar van de scriptie. Daarnaast wijst de opleiding een tweede beoordelaar aan.

Een standaard-begeleidingproces ziet er als volgt uit:

1. Oriënterend gesprek met toegewezen begeleider tijdens de cursus *Methoden en Technieken*. Nadat je binnen deze cursus een (voorlopig) scriptieonderwerp hebt gekozen krijg je een begeleider toegewezen. Je voert een oriënterend gesprek met deze begeleider. Het doel daarvan is jouw eerste idee over een probleemstelling aan haar/hem voor te leggen. Schrik niet als zij/hij jouw voorstel onhaalbaar, te weinig specifiek, of niet origineel genoeg vindt. Dit hoort bij de oriëntatiefase. Ook kan de begeleider je wijzen op literatuur die je kunt gebruiken om je verder te oriënteren.
2. Uitwerken van de probleemstelling en scriptieopzet, als opdracht van de cursus *Methoden en Technieken*. Deze opdracht wordt beoordeeld door de docent van *Methoden en Technieken* (die zich daarover laat adviseren door de scriptiebegeleider).
3. Formele start van de begeleiding. Na afronding van de cursus *Methoden en Technieken* is er een formele startbijeenkomst van de begeleiding. Als student neem je initiatief tot dit gesprek. In de startbijeenkomst neem je de uitgewerkte probleemstelling en het werkplan door. Het is mogelijk dat de begeleider daar nog iets in wil aanpassen. Ook kun je verwachten dat de begeleider suggesties geeft voor aanvullende literatuur. Tijdens de startbijeenkomst maak je concrete afspraken over deadlines voor inlevering van hoofdstukken en/of het bespreken van de voortgang van je onderzoek. Ook sta je stil bij de facultaire plagiaatregels en spreek je af hoe je in *conceptteksten* naar de bronnen zult verwijzen.
4. De begeleider stuurt de onderzoeksopzet (dat je misschien eerst nog een keer bij hebt moeten stellen) naar de tweede beoordelaar ter goedkeuring. Het kan zijn dat de tweede beoordelaar ook nog aanpassingen vraagt. Je hoeft evenwel niet te wachten op die goedkeuring maar kunt alvast van start gaan met het onderzoek.
5. Je voert je onderzoek uit en stuurt de begeleider tussenrapportages en concepthoofdstukken per email; de begeleider geeft beknopte schriftelijke of mondelinge feedback hierop. De begeleider mag verwachten dat concepten al voldoen aan formele eisen t.a.v. taalgebruik, verantwoording van de bronnen, en afwezigheid van plagiaat.

Daarnaast kunnen er enkele begeleidingsgesprekken plaatsvinden, soms op jouw verzoek als je het gevoel hebt vast te lopen, soms op initiatief van begeleider, als die inschat dat bijsturing nodig is.

6. Na verwerking van feedback door de docent op onderdelen stuur je een conceptversie van de gehele scriptie op. Ook hierop kun je nog suggesties ter verbetering verwachten.
7. Na verwerking van de laatste suggesties, of na groen licht van de begeleider lever je de eindversie in ter beoordeling. Dit doe je op twee plaatsen: in Blackboard en in Osiris-Zaak.
  - a. In Blackboard > Scriptie Religie en Samenleving > Assignments. Op die plek zal de scriptie worden gecontroleerd op plagiaat.
  - b. Osiris-Zaak: Log in bij Osiris-student en klik op Zaken > Mijn Zaken. Daar heb je een optie de scriptie in te leveren en vind je verdere instructies. Als je dit hebt gedaan zal Osiris dit automatisch aan de begeleider melden.

Zelfstandigheid en ondersteuning

Naast begeleiding door één docent organiseert de opleiding in loop van blok 3 en 4 organiseert de opleiding een ‘scriptieklasje’, d.w.z. reeks van informele bijeenkomsten voor alle studenten die met de scriptie bezig zijn. Dit zijn laagdrempelige sessie om in subgroepjes met medestudenten te praten over hoe het gaat, en elkaar feedback te geven. Deze reeks kan worden gezien als informele voortzetting van de cursus Methoden en Technieken, met in principe dezelfde groep studenten. Maar ook studenten (meestal deeltijdstudenten) die deze cursus een jaar eerder hebben gevolgd, zijn welkom in het scriptieklasje.

Hoewel je tijdens het onderzoek en schrijfproces begeleiding en feedback mag verwachten ben je zelf verantwoordelijk voor het hele project: de probleemstelling, het scriptieplan, het uitvoeren van het onderzoek, het respecteren van de deadlines. Als het geplande tijdspad niet wordt gehaald, moet je de begeleider hiervan op de hoogte stellen. Het is niet diens taak om jou steeds aan de deadlines te herinneren. Bovendien wordt een begeleider niet geacht kant-en-klare oplossingen voor jouw problemen aan te dragen, of gedetailleerde instructies te geven over de structuur of inhoud van het werkstuk. Het doel van de begeleiding is om jou te stimuleren om zelf verbeteringen aan te brengen in je werk. Het is aan jou om die verbeteringen door te voeren.

Tenslotte een opmerking over problemen bij de begeleiding. Het kan voorkomen dat er tussen de student en begeleider iets misgaat. Meestal klikt het, maar soms gaat het stroef. Als de zaken niet zo soepel lopen als je zou wensen, zorg er dan in ieder geval voor dat de afspraken die je in elk gesprek met elkaar maakt, helder zijn en schriftelijk vast komen te liggen. Ook als het ‘persoonlijk’ niet botert, kan er ‘zakelijk’ nog best een goede begeleiding mogelijk zijn. Als het werkelijk niet lukt om de verhoudingen werkbaar te maken of te houden, leg dan het probleem voor aan andere docenten van de opleiding, of aan de studieadviseur. Afhankelijk van de situatie zal dit leiden tot een bemiddelingspoging, bijvoorbeeld door de scriptiecoördinator, of – in uitzonderlijke gevallen – tot het aanwijzen van een andere begeleider.

Enkele tips:

- Structureer zelf je begeleiding, en zorg zelf voor concrete vervolgspraken met je begeleider en aan deadlines gebonden afspraken;
- Doe actief mee in de scriptieklas en bespreek eventuele knelpunten met medestudenten;
- Stel je in begeleidingsgesprekken niet afhankelijk op, maar zorg zelf voor input voor het begeleidingsgesprek;
- Laat je óók door medestudenten begeleiden en laat hen je teksten lezen – ook buiten de scriptieklas om.

6.2 Beoordeling

Nadat je de scriptie hebt ingeleverd in Osiris-Zaak en Blackboard, krijgt de begeleider hiervan een melding. Hij/zij zal checken of aan de formele eisen is voldaan (zie hoofdstuk 2), en, als dat het geval is, doorsturen naar de tweede beoordelaar. Dat hoeft jij dus niet te doen.

Binnen tien werkdagen na inlevering van de scriptie vullen begeleider en tweede beoordelaar onafhankelijk van elkaar het facultaire beoordelingsformulier in (zie bijlage 1), en bepalen in onderling overleg het cijfer. De beoordeling wordt uitgedrukt in hele of halve cijfers op een schaal van 1 tot en met 10. De betekenis van cijfers op deze schaal is je bekend uit cursussen, maar voor de scriptie is deze als volgt uitgewerkt:

10: Uitmuntend: De scriptie voldoet ruimschoots aan de formele en inhoudelijke eisen, verwerkt uitzonderlijk veel materiaal op degelijke wijze, toont diepgaand inzicht in het onderzochte onderwerp, en een indrukwekkende en uitzonderlijk grote creativiteit, helderheid en onafhankelijkheid.

9: Zeer goed: De scriptie voldoet ruimschoots aan de inhoudelijke eisen, verwerkt veel materiaal op degelijke wijze, toont diepgaand inzicht het onderzochte onderwerp, grote creativiteit, helderheid en onafhankelijkheid.

8: Goed: De scriptie voldoet ruimschoots aan de inhoudelijke eisen, toont een goede kennis van de academische context, verwerkt veel materiaal op degelijke wijze, en het betoog wordt gekenmerkt door helder en onafhankelijk denken.

7: Ruim voldoende: De scriptie voldoet aan de inhoudelijke eisen, en op één of twee van de inhoudelijke criteria biedt de scriptie duidelijk meer dan wat minimaal wordt verwacht.

6: Voldoende: De scriptie voldoet aan de minimale inhoudelijke eisen. De hoeveelheid verwerkt materiaal en tentoongespreide kennis is echter beperkt; het betoog als geheel voldoet aan de eisen, maar op onderdelen vertonen de helderheid, samenhang en diepgang ervan tekortkomingen.

5: Onvoldoende: De scriptie schiet op één of meer van de genoemde inhoudelijke criteria te kort; de hoeveelheid materiaal die is verwerkt is onvoldoende of slechts minimaal voldoende; de kennis is beperkt; de toepassing van de methoden vertoont zwakheden, en/of het betoog vertoont onvoldoende helderheid, samenhang of diepgang.

4. Zeer onvoldoende: Er is iets grondig mis met de kwaliteit van de scriptie: sleutelbegrippen of wezenlijke elementen van de gebruikte theorieën zijn niet goed begrepen of methoden niet adequaat toegepast, de conclusie vloeit op geen enkele manier voort uit het verrichte onderzoek. Bij een normaal verloopend begeleidingsproces zullen de hier genoemde tekortkomingen al bij conceptversie zijn opgemerkt en is er de mogelijkheid geweest voor verbetering. (Lagere cijfers worden niet uitgesloten, maar een omschrijving daarvan is niet zinvol.)

Het kan zijn dat begeleider en tweede beoordelaar het niet eens kunnen worden over de beoordeling van de scriptie. In dat geval wordt een derde beoordelaar ingeschakeld om het eindcijfer vast te stellen. Ook kunnen er andere redenen zijn om een derde beoordelaar in te schakelen. In deze gevallen zal de beoordeling langer duren dan de reguliere tien werkdagen. De begeleider moet je dan laten weten dat het iets langer gaat duren.

De begeleider informeert je over de beslissing en geeft een onderbouwing van het eindcijfer. Als dit een onvoldoende is, krijg je als student één kans om een verbeterde versie in te leveren. Deze herziene versie moet uiterlijk 15 augustus worden ingeleverd om mee te kunnen tellen voor het lopende studiejaar.

Als je het niet eens bent met de beoordeling van de scriptie, of meent dat de procedure niet op juiste wijze is gevolgd, waardoor je benadeeld bent, kun je binnen zes weken nadat het cijfer bekend is gemaakt, in beroep gaan bij het College van Beroep voor de Examens Universiteit Utrecht. Zie <https://students.uu.nl/praktische-zaken/regelingen-en-procedures/klachten-bezwaar-en-beroep/college-van-beroep-voor-de-examens-cbe>.

De begeleider zorgt ervoor dat het cijfer in Osiris wordt ingevoerd. Als dit je laatste studieonderdeel is kun je de afstudeerprocedure starten. Zie daarover <https://students.uu.nl/gw/religie-en-samenleving/praktische-zaken/afstuderen/automatisch-afstuderen>. Een onderdeel van die procedure is dat je een exemplaar van de scriptie upload in het digitale scriptiearchief (Scripties Online).

Daarmee is het hele afstudeerproject afgerond. Je inspanningen worden beloond met een feestelijke diploma-uitreiking in het Academiegebouw aan het Domplein.

Bijlage 1: Beoordelingsformulier masterscriptie

Faculteit Geesteswetenschappen
Versie april 2018

Beoordelingsformulier eindwerkstuk/scriptie

De eindwerkstuk- of scriptiebegeleider treedt op als eerste beoordelaar en is verantwoordelijk voor: de communicatie tussen beoordelaars, de administratie van de beoordelingsformulieren, de registratie van het eindcijfer in Osiris en de rapportage aan de afstudeerder (cijfer en motivatie).

Het beoordelingsproces kent 4 stappen:

- (1) Eerste en tweede beoordelaar beoordelen onafhankelijk van elkaar het werkstuk of de scriptie. Zij vullen daartoe een beoordelingsformulier in en formuleren hun **voorlopige oordeel**.
- (2) De beoordelaars bepalen in overleg het **eindcijfer**. Dat overleg vindt plaats op instigatie van de eerste beoordelaar en binnen **10 dagen** nadat de student het werkstuk of de scriptie heeft ingeleverd bij de begeleider. In bepaalde gevallen kan een derde beoordelaar worden ingeschakeld (zie 'procedure derde beoordelaar'). In dat geval wordt het eindcijfer bepaald binnen **20 werkdagen** na inlevering. De eerste beoordelaar stelt de student van deze verlenging op de hoogte. Nadat de beoordelaars tot een gezamenlijk oordeel zijn gekomen, vullen de beoordelaars hun definitieve formulier in. Zij passen daarbij hun eerdere oordeel aan, wanneer het overleg daartoe aanleiding heeft gegeven. De tweede (en derde) beoordelaar sturen hun formulieren naar de eerste beoordelaar. De eerste beoordelaar controleert deze en wijzigt de voorlopige cijfers in definitieve.
- (3) De eerste beoordelaar informeert de student over het eindoordeel en geeft daarbij een onderbouwing door:
  - a. een e-mail te sturen met cijfer en onderbouwing en/of
  - b. een eindgesprek te voeren waarin mondeling de onderbouwing wordt verstrekt en/of
  - c. de definitieve beoordelingsformulieren toe te sturen.
- (4) De eerste beoordelaar legt het cijfer vast in Osiris en stuurt de beoordelingsformulieren naar het Studiepunt.

BEOORDELINGSFORMULIER EINDWERKSTUK/SCRIPTIE

STUDENT
Naam:
Studentnummer:
Opleiding/programma:
ECTS:
Titel eindwerkstuk/scriptie:
Inleverdatum:
EERSTE BEOORDELAAR
Naam:
Departement:
TWEEDE BEOORDELAAR (niet betrokken bij begeleiding)
Naam:
Departement:
INGEVULD DOOR: ☐ Begeleider ☐ 2 ^e Beoordelaar
Voorlopig cijfer: Definitief cijfer: (gezamenlijk bepaald door begeleider en 2e beoordelaar)
Datum:

FORMELE RANDVOORWAARDEN

RANDVOORWAARDEN		Commentaar
Correct taalgebruik (zinsbouw, spelling, interpunctie)	☐ voldaan ☐ niet voldaan	
Inhoudsopgave en samenvatting	☐ voldaan ☐ niet voldaan	
Annotatie en literatuurlijst volgens de formele regels van het vakgebied	☐ voldaan ☐ niet voldaan	
Vormgeving en afwerking volgens de richtlijnen van de opleiding	☐ voldaan ☐ niet voldaan	

NB: Indien aan één van deze formele randvoorwaarden niet voldaan is, kan de begeleider/eerste beoordelaar besluiten het werkstuk niet inhoudelijk te beoordelen. De student krijgt een reparatiemogelijkheid. De grensbepaling voldaan/niet voldaan aan de randvoorwaarden ligt bij de opleiding (bijv. aantal taalfouten dat getolereerd wordt).

INHOUDELIJK OORDEEL

De beoordelaar bepaalt in hoeverre het werkstuk of de scriptie aan de *inhoudelijke* randvoorwaarden voldoet. Daarvoor geldt dat voorwaarden **1 t/m 6** in elk geval **voldoende** moeten zijn. De onderbouwing van het eindoordeel volgt aan het einde van het formulier bij 'Onderbouwing van het eindoordeel'. Daar reflecteert de beoordelaar op de sterke en zwakke punten van het eindwerkstuk of de scriptie.

1. ONDERZOEKSVRAAG/VRAGEN	☐ onvoldoende	☐ voldoende
2. ACADEMISCHE INBEDDING/ RELEVANTIE	☐ onvoldoende	☐ voldoende
3. METHODE	☐ onvoldoende	☐ voldoende
4. ANALYSE	☐ onvoldoende	☐ voldoende
5. CONCLUSIES/DISCUSSIE	☐ onvoldoende	☐ voldoende
6. BRONGEBRUIK/VERWIJZINGEN	☐ onvoldoende	☐ voldoende
7. STRUCTUUR VAN HET BETOOG	☐ onvoldoende	☐ voldoende
8. LEESBAARHEID EN STIJL	☐ onvoldoende	☐ voldoende
9. ZELFSTANDIGHEID (naar oordeel van begeleider)	☐ onvoldoende	☐ voldoende

ONDERBOUWING VAN HET CIJFER

Geef een onderbouwing van het cijfer door te reflecteren op de sterke en zwakke kanten van het werkstuk of de scriptie. Besteed daarbij aandacht aan de criteria die genoemd zijn bij de inhoudelijke randvoorwaarden, in het bijzonder aan de eerste 6.

ONDERBOUWING

NB: Bij de onderbouwing van eindcijfer kan desgewenst gebruik gemaakt worden van de volgende beoordelvragen:

- (1) *Onderzoeksvraag/vragen: zijn de onderzoeksvragen helder geformuleerd? Zijn de deelvragen logisch afgeleid van de hoofdvraag? Is het onderzoek afgebakend en is deze afbakening onderbouwd?*
- (2) *Academische inbedding: wordt de wetenschappelijke relevantie van het onderzoek duidelijk gemaakt? Is de gebruikte literatuur relevant, representatief en van voldoende wetenschappelijke kwaliteit? Wordt de literatuur adequaat en kritisch besproken? Sluiten de gekozen theorieën en/of analytische concepten aan bij de onderzoeksvraag? Zijn de centrale concepten/termen duidelijk gedefinieerd?*
- (3) *Methode: is de keuze voor de onderzoeksmethode voldoende verantwoord? Zijn de gebruikte onderzoeksmethoden adequaat om de probleemstelling te beantwoorden? Worden zij op de juiste manier ingezet? Wordt de wijze van gegevensverzameling zorgvuldig beschreven en verantwoord?*
- (4) *Analyse: wordt de vakkennis voldoende en adequaat ingezet? Is er een goede balans tussen beschrijving en analyse? Is er voldoende terugkoppeling tussen de eigen (empirische) onderzoekresultaten en de literatuur/theorie?*
- (5) *Conclusie/discussie: wordt in de conclusie een antwoord gegeven op de onderzoeksvragen? Overstijgt de conclusie het niveau van een samenvatting? Wordt er kritisch gereflecteerd op de eigen aanpak? Worden er suggesties gedaan voor verder onderzoek?*
- (6) *Brongebruik: wordt het onderscheid tussen eigen analyse en de analyse van anderen duidelijk aangegeven? Is de bronvermelding adequaat en zorgvuldig? Worden citaten juist ingezet? Wordt er kritisch omgegaan met de literatuur en andere bronnen?*
- (7) *Structuur van het betoog: wordt de informatie in een logische volgorde gepresenteerd (bijvoorbeeld: inleiding/theoretisch kader, vraagstelling, methode, resultaten, discussie)? Leesbaarheid en stijl: is er een duidelijke hoofdstuk- en alinea-indeling? Is de argumentatie helder en coherent? Zijn paragrafen en alinea's coherent en inhoudelijk goed afgebakend?*

- (8) *Opbouw & stijl: Is het verslag leesbaar en begrijpelijk? Wordt de terminologie uit het vakgebied precies en specifiek gehanteerd?*
- (9) *Zelfstandigheid: werd de feedback zorgvuldig verwerkt? Werden afspraken en deadlines gerespecteerd? Heeft de student veel hulp nodig gehad tijdens het traject? Zo ja, op welke punten (bijv. formulering van de onderzoeksvragen, inkadering in de literatuur, opbouw van het betoog, taalgebruik.)*